

ექსპერტიზა და მართლმსაჯულების პრობლემატიკა

გურამ როსტიაშვილი

საქართველოს სასამართლო მეცნიერებათა აკადემიის აღმასრულებელი დირექტორი და ბორდის წევრი, გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი სასამართლო მეცნიერებებში

გია დეჟანოზიშვილი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, სასამართლო მეცნიერებებში საქართველოს სასამართლო მეცნიერებათა აკადემიის ბორდის წევრი

საკვანძო სიტყვები:

ექსპერტი, დასკვნა, მტკიცებულება

მართლმსაჯულება შემდეგნაირად განი-
მარტება: „სამართლიანობა, კანონიერება, სა-
სამართლო ხელისუფლების განხორციელების
ფორმა, რაც ნიშნავს სასამართლოს მიერ სისხ-
ლის სამართლისა და სამოქალაქო საქმეების
განხილვა-გადაწყვეტას, ესე იგი, კანონით დაც-
ული სიკეთის ხელყოფის ფაქტის სასამართლო
წესით დადგენას და სამართალდამრღვევთა
მიმართ სახელმწიფო იძულებითი ღონისძიე-
ბების გამოყენებას. საქართველოში მართლმ-
საჯულებას მხოლოდ საერთო სასამართლოები
ახორციელებენ“.¹

მართლმსაჯულება მუდმივად საჭიროებს
კონტროლსა და პრობლემათა გამოვლენას, შემ-
დგომში მათი აღმოფხვრისა და განვითარების
მიზნით, რათა მართლმსაჯულების აღსრულება
მოხდეს ობიექტურად, რაზეც დამოკიდებულია
ადამიანის ბედი.

ჭეშმარიტების დადგენა და მართლმსა-
ჯულების ობიექტური აღსრულება შეუძლებე-
ლია ობიექტური და მაღალკვალიფიციურად
შესწავლილი და გამოკვლეული მტკიცებულებე-

ბების გარეშე. მათი სრულფასოვნად შესწავლა
კი დამოკიდებულია თანამედროვე მეცნიერების
მიღწევების ცოდნის გამოყენებაზე ექსპერ-
ტიზის სფეროში.

საექსპერტო ცოდნის გამოყენების გარეშე
მართლმსაჯულების სამართლიანი წარმოება
შეუძლებელია. დღესდღეობით თითქმის არცერ-
თი სასამართლო საქმე არ იწარმოება ექსპერ-
ტიზის გარეშე. ბუნებრივია, ჩნდება კითხვა,
ასეთ მნიშვნელოვან, საპასუხისმგებლო და ინ-
ფორმაციის მომცემ ფაქტორს, რა ადგილი უჭი-
რავს სამართალწარმოებაში.

ექსპერტიზას სხვადასხვა მეცნიერი სხ-
ვადასხვა მნიშვნელობას ანიჭებს. ზოგიერთი
მეცნიერი მიიჩნევს, რომ ექსპერტიზა საპროცე-
სო მოქმედებაა, ზოგიერთი საგამოძიებო მოქ-
მედებად მიიჩნევს, ზოგიერთი კი მიიჩნევს, რომ
ექსპერტიზა წარმოადგენს კრიმინალისტიკის
ნაწილს, რომელიც ხელს უწყობს დანაშაულის
გამოვლენასა და ბრძოლას დამნაშავეობის წი-
ნააღმდეგ.

ეფექტური და ობიექტური მართლმსა-
ჯულების განხორციელებისთვის, ექსპერტის
დასკვნასა და ექსპერტიზის საგანს მიკუთ-
ვნებულ საკითხებს დიდი პრაქტიკული მნიშვნე-

1 სამოქალაქო ენციკლოპედიური ლექსიკონი
(<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=1775>).

ელობა აქვს. სწორედ ამიტომ, ექსპერტიზა და მასთან დაკავშირებული საკითხები მოქცეულია იურიდიული მეცნიერების ჩრდილში და მისი ადგილი დღემდე დამკვიდრებულია იურიდიულ მეცნიერებაში.

ცნობილი სამართალმცოდნე პროფესორი ბ. ხარაზიშვილი თავის ნაშრომში „მტკიცებულებითი სამართალი“ აღნიშნავს: „სხვადასხვა სახის ექსპერტიზებისთვის პროცესუალურ სტატუსს ქმნის პროცესუალური სამართალი და არა „ექსპერტიზების შესახებ მეცნიერება“, რომელიც არც შეიძლება არსებობდეს.“²

საკითხზე ასეთ მჯელობას ჩვენ კატეგორიულად ვერ დავეთანხმებით.

თუ დავუშვებთ, რომ ექსპერტიზა საგამოძიებო და საპროცესო მოქმედებაა, როგორც ამას ბევრი მეცნიერი ამტკიცებს, მაშინ ექსპერტი სისხლის სამართლის საქმეში წარმოადგენს პროცესის მწარმოებელ პირს, რაც ყოველად დაუშვებელია, რადგანაც ექსპერტი არის დამოუკიდებელი და მისი დასკვნა კი – დამოუკიდებელი მტკიცებულების წყარო. ასე, რომ არ იყოს, მაშინ პროცესის მწარმოებელ ნებისმიერ პირს თავად ექნებოდა ექსპერტიზის ჩატარების უფლება. ამას ადასტურებდა 1998 წელს მიღებული სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 96-ე მუხლის მე-5 ნაწილი, სადაც ნათქვამი იყო, რომ „ექსპერტიზა უნდა დაინიშნოს იმისდა მიუხედავად, აქვს თუ არა სპეციალური ცოდნა გამომძიებელს, პროკურორს ან მოსამართლეს“.³

ასევე შეგვიძლია დავეყრდნოთ ია ჩხეიძის მოსაზრებას. ნაშრომში – „მტკიცებულებათა დასაშვებობის პრობლემა“ – იგი აღნიშნავს: „ექსპერტიზა საგამოძიებო მოქმედებაა, მაგრამ მას ერთი სპეციფიკური ნიშანი ახასიათებს – ნებისმიერ საგამოძიებო მოქმედებას პროცესის მწარმოებელი პირი ახორციელებს; ექსპერტიზას კი, ყველა შემთხვევაში, სათანადო ცოდნით აღჭურვილი პირი ატარებს, რომელიც ვერავითარ შემთხვევაში ვერ იქნება პროცესის მწარმოებელი. ეს კატეგორიულად აკრძალულია მაშინაც კი, როდესაც პროცესის მწარმოებე-

ლი პირი სათანადო ცოდნას ფლობს. საკითხის ასეთი გადაწყვეტა სრულიად ლოგიკურია. ექსპერტიზის დროს აბსოლუტურად განსხვავებული მეცნიერების სხვა დარგში შემუშავებული მეთოდებით ხდება ობიექტის გამოკვლევა. თუმცა, სისხლის სამართლის პროცესში ექსპერტიზის ჩატარება იმავდროულად სამართლებრივი სივრცითაც შეზღუდულია.“⁴

ასევე კარგად განმარტავს აღნიშნულ საკითხს შ. ფაფიაშვილი თავის ნაშრომში „დანაშაულის გახსნის ტაქტიკა“: „ექსპერტი კანონით დადგენილი წესით აწარმოებს ექსპერტიზის ჩატარებას, რომლის დროსაც იყენებს სამეცნიერო კვლევის სხვადასხვა მეთოდებს. ექსპერტიზა ტარდება ექსპერტიზის დამნიშნავი პირისგან დამოუკიდებლად. ეს რომ ასე არ იყოს, მაშინ ექსპერტიზის წარმოებაც საგამოძიებო მოქმედება იქნებოდა, ექსპერტი გადაიქცეოდა გამომძიებლის კონსულტანტად ან სპეციალისტად.“⁵

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მკვლევართა ნაწილი ექსპერტიზას აიგივებს კრიმინალისტიკასთან ან/და მიიჩნევს, როგორც კრიმინალისტიკის ერთ-ერთ დარგს.

„კრიმინალისტიკური ტექნიკა იყენებს ისეთ მეცნიერებათა მიღწევებს, როგორებიცაა საბუნებისმეტყველო და ტექნიკური მეცნიერება, ფოტოგრაფია, ანატომია, ოპტიკა, უხილავი სხივები (რენტგენის, ინფრანითელი, ულტრაიისფერი), ფიზიკური ქიმია, ფიზიოლოგია და სხვა. მაგალითად: კრიმინალისტიკა, იყენებს რა სამხედრო მეცნიერებას – ბალისტიკას, ამ მეცნიერების საფუძველზე შეიმუშავებს გამოკვლევის ისეთ ორიგინალურ ხერხებს, რომლებიც საშუალებას გვაძლევს, მოვახდინოთ ტყვიის ან მასრის იდენტიფიკაცია, ან მათი ჯგუფური კუთვნილების განსაზღვრა. კრიმინალისტიკა, იყენებს რა ანატომიას ადამიანის თითის კანის აგებულების შესახებ, პიროვნების იდენტიფიკაციის მიზნით ახდენს თითის დვრილოვანი სახეების კლასიფიკაციას, ადგენს დვრილოვანი ხაზების ზოგად და კერძო ნიშნებს. კრიმინალისტიკამ, გამოიყენა რა ზოგადი ფოტოგრაფიის ისეთი ნიშნები, როგორებიცაა გამოსახულების

2 ხარაზიშვილი ბ., 1969. მტკიცებულებითი სამართალი. უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, გვ. 267.

3 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. საქართველოს პარლამენტის უწყებანი. 1998 წ.

4 ჩხეიძე ი., 2010. მტკიცებულებათა დასაშვებობის პრობლემა. თბილისი, გვ. 105, 106.

5 ფაფიაშვილი შ., 2001. კრიმინალისტიკა, დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკა. თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი გვ. 111.

მიღება ზუსტად, სწრაფად, ობიექტურად, შეიმუშავა კრიმინალისტიკის ისეთი დარგები, როგორებიცაა სასამართლო ოპერატიული ფოტოგრაფია სასამართლო კვლევითი ფოტოგრაფია. კრიმინალისტიკა, იყენებს რა ფიზიოლოგიურ მეცნიერებას, კერძოდ კი ადამიანის ტვინში დინამიკური სტერეოტიპის ჩამოყალიბებას, ამის საფუძველზე სწავლობს ადამიანის ხელის ფორმირებას და ხელნაწერებისა და ხელმოწერების გამოკვლევის მეთოდებს.⁶

ვერ დავეთხმებით სპეციალისტთა და მეცნიერთა ისეთ მსჯელობას, რომლებიც ექსპერტიზას იურიდიული მეცნიერების დარგად მიიჩნევენ ან აიგივებენ მასთან, რადგანაც ექსპერტიზას აქვს განსხვავებული მიზნები და ამოცანები იურიდიული მეცნიერებისგან, ასევე განსხვავებულია მათი საგანიც. გარდა ამისა, ვფიქრობთ ექსპერტიზის ასეთი გაგება და პრაქტიკულად მისი ასეთი მნიშვნელობით გამოყენება, წარმოადგენს მისივე წარმოშობის განუვითარებელ (დაუსრულებელ) ნაყოფს.

ისტორიული წყაროებიდან ჩანს, რომ ექსპერტიზას თავდაპირველად იყენებდნენ, როგორც საპროცესო და საგამოძიებო მოქმედების დამხმარე საგანს (მაგალითად: დანაშაულის კვალის აღმოსაჩენად, დანაშაულის გარემოების დასადგენად, დანაშაულის წინააღმდეგ საბრძოლველად, დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად და სხვა). ამ მოსაზრებას დღესაც ბევრი მეცნიერი უჭერს მხარს, მაგრამ შემდგომში მისმა განვითარებამ და თანამედროვე მოთხოვნილებებმა დახვეწა და დააყენა საკითხი პრაქტიკაში ექსპერტიზის ფართოდ გამოყენებისა, რაც აისახება იმაში, რომ ექსპერტიზა დღესდღეობით უკვე გამოიყენება არა მარტო სისხლის სამართლის საქმეში, არამედ სხვა სფეროებშიც (კერძოდ, საბაჟო, სამოქალაქო და სხვა საქმეებში). ექსპერტიზამ, სწორედ ამიტომ შეიძინა სხვა მნიშვნელობა და დღესდღეობით გვევლინება არა როგორც დანაშაულის კვალის აღმოჩენის და დანაშაულის გარემოებების დადგენის საშუალება, არამედ სხვადასხვა საკითხზე ობიექტური ქვამარიტების დადგენის (მტკიცებულების) მნიშვნელობით.

თუმცა, უნდა ითქვას, რომ ჩვენი მსჯელობის აზრი არ უნდა იყოს გაგებული ისე, რომ დანაშაულის კვალის აღმოჩენისა და სისხლის სამართლის საქმეზე სხვადასხვა გარემოების დასადგენად საექსპერტო მეცნიერებას (საექსპერტო კვლევებს) არ გამოიყენებენ. რა თქმა უნდა, გამოიყენებენ, მაგრამ დანაშაულის კვალის აღმოჩენა და სისხლის სამართლის საქმეზე სხვადასხვა გარემოების დადგენა არ წარმოადგენს ექსპერტიზის მიზანს; ირკვევა, რომ ექსპერტიზის მიზანს წარმოადგენდა გამოძიებისათვის დახმარების აღმოჩენა და დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა, მაგრამ დღესდღეობით მან უკვე მტკიცებითი მნიშვნელობა შეიძინა. სწორედ ეს წარმოადგენს აუცილებელ პირობას, გავმიჯნოთ იურიდიული მეცნიერება და ექსპერტიზა.

თუ დავუშვებთ, რომ ექსპერტიზა იურიდიული მეცნიერების ნაწილი და საგამოძიებო მოქმედებაა, მაშინ ექსპერტიზის ჩატარება უნდა განვიხილოთ, როგორც საპროცესო მოქმედება. ასეთ შემთხვევაში კი საექსპერტო დანესებულება უნდა ექვემდებარებოდეს მხოლოდ და მხოლოდ პროცესის მწარმოებელ ორგანოს და დაუშვებელი იქნებოდა სხვა სტრუქტურების მიერ ექსპერტიზის წარმოება.

სწორედ ეს ორი ურთიერთგამომრიცხავი გარემოება წარმოადგემს დავის საგანს.

ექსპერტიზის საგანი, მიზნები და ამოცანები

ქრონილოგიურად მივყვეთ ექსპერტიზის საგანს მიკუთვნებული საკითხებისა და ექსპერტიზაში არსებული პრობლემების განხილვას. უპირველესად, განვსაზღვროთ ექსპერტიზის საგანი, მიზნები და ამოცანები.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ექსპერტიზა დამოუკიდებელ დარგად არ მიიჩნევა და მას განიხილავენ სხვადასხვა მეცნიერების (დარგის) დამხმარე საგნად, მაგრამ ამ საკითხისადმი ასეთ მიდგომას ვერ დავეთანხმებით.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ თანამედროვე სამეცნიერო ტექნიკური რევოლუციის პირობებში არც ერთი მეცნიერება არ შეიძლება განვითარდეს იზოლირებულად, თუ არ გამოიყენებს სხვა მეცნიერებების მიღწევებს. მაგალითად: „გამოძიებისა და სასამართლოში საქმის

6 გახოკიძე ჯ., გოგუელიძე რ., სიმონიშვილი ვ., ფალიაშვილი ა., ფაფიაშვილი შ., ცინცაძე დ., ჭოდოშვილი რ., 1995 კრიმინალისტიკა ტომი 3. გამომცემლობა „ნეკერი“, გვ 12.

შუალელები, მაგალითად: სასამართლო ფოტოგრაფია, რენტგენის, ულტრაიისფერი, ინფრანითელი სხივები, ლითონმძებნი და სხვა, მაგრამ ისინი გამოიყენება იმ ამოცანების გადასაწყვეტად, რომ ყოველი ჩადენილი დანაშაული გაიხსნას სწრაფად, შემთხვევის ადგილზე აღმოჩნდეს დანაშაულის ჩადენის კვალი და დადგინდეს ქეშმარიტება⁷.

იმისათვის, რომ ესა თუ ის დარგი განვითარდეს, საჭიროა, სწორად განისაზღვროს მისი მიზნები და ამოცანები, შემუშავდეს მეთოდოლოგიური საფუძვლები და მისთვის დამახასიათებელი კვლევის მეთოდები, შეიქმნას მოცემული საგნისათვის დამახასიათებელი სისტემა, განსაზღვროს მისი ადგილი სხვა მომიჯნავე მეცნიერებათა სისტემაში და ჩამოაყალიბოს მისთვის დამახასიათებელი პრინციპები და კანონზომიერებები.

იმისათვის, რომ შემეცნებითმა მოღვაწეობამ თავის მიზანს მიაღწიოს, უნდა განისაზღვროს მისი კვლევის საგანი.

ჩვენი მიზანია, შევეცადოთ ექსპერტიზაში არსებული ხარვეზების გამოსწორებას და წვლილი შევიტანოთ ექსპერტიზის საკითხების დახვეწა-განვითარებაში, ამიტომ, უპირველეს ყოვლისა, განვსაზღვროთ ექსპერტიზის საგანი, მიზნები და ამოცანები.

ექსპერტიზის კვლევის საგანს წარმოადგენს ნივთების, საგნების, პიროვნების, სხვადასხვა კვალთა და ობიექტთა გამოკვლევა. მაგალითად: იარაღის ტიპის დადგენა, მასრის გამოკვლევა, ავტომანქანის საიდენტიფიკაციო კოდის დადგენა, თითის კვალის გამოკვლევა, ავტომანქანის ტიპის დადგენა, პიროვნების გამოკვლევა და ასე შემდეგ.

ექსპერტიზის მიზანს წარმოადგენს კვლევის საგანზე მეცნიერული კვლევების საფუძველზე დადგინდეს ობიექტური ქეშმარიტება; ექსპერტიზის ამოცანას კი წარმოადგენს, სისტემაში მოიყვანოს მეცნიერებების თანამედროვე მიღწევები და ექსპერტიზის საგანს მიკუთვნებული საკითხები; შეიმუშაოს და შექმნას ისეთი ტექნიკური საშუალებები, მეთოდები და მეთოდიკები, რომლებიც ხარისხის მაღალი ალბათობით მისცემს საშუალებას კვლევის საგანზე ობიექტური ქეშმარიტების დადგენისთვის.

სწორედ სხვა მეცნიერებებზე დაყრდნობით, მათი სინთეზისა და სისტემაში მოყვანის შედეგად ყალიბდება, კვლევის დამოუკიდებელი დარგი – „საექსპერტო მეცნიერება“.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ექსპერტები და მეცნიერები იკვლევენ, ადგენენ და შეიმუშავენ ისეთ მეთოდებს, მეთოდიკებს და ტექნიკურ საშუალებებს, რომლებიც ხარისხის მაღალი ალბათობით იძლევიან კვლევის საგანზე ობიექტური ქეშმარიტების დადგენის საშუალებას (ვინაიდან ცდომილება დაყვანილია მინიმუმამდე, ქეშმარიტება, რომელიც დადგინდება, იქნება ობიექტური და არა აბსოლუტური).

ექსპერტიზისათვის დამახასიათებელია შემეცნების ისეთი ობიექტები, რაც ადგენს და განსაზღვრავს კვალთა, საგანთა, პიროვნებათა და სხვა ობიექტთა გამოკვლევის და იდენტიფიცირების კანონზომიერებებს.

ექსპერტიზა, როგორც კვლევის დამოუკიდებელი დარგი

განვიხილოთ ექსპერტიზის როლი მართლმსაჯულების განხორციელებაში და შევადაროთ იგი სხვა მეცნიერებებს, გამოვყოთ განსხვავებები, რომლებიც მიუთითებს ექსპერტიზის, როგორც დამოუკიდებელი დარგის, არსებობაზე.

ტერმინი „იურიდიული“ ნიშნავს „ყოველივეს, რაც დაკავშირებულია უფლებრივ, სამართლებრივ ნორმებთან და ამ ნორმების შესწავლა-გამოყენებასთან.“⁸

იურიდიული მეცნიერების მიზანია, შეისწავლოს და გადაწყვიტოს სამართლებრივი საკითხები. შესაბამისად, იურიდიული მეცნიერების დარგებს, სისხლის სამართლის პროცესს და კრიმინალისტიკას აქვს საკუთარი მიზნები და ამოცანები, მაგრამ იურიდიული მეცნიერების ყველა დარგი მიზნად ისახავს

7 გახოკიძე ჯ., გოგუელიძე რ., სიმონიშვილი ვ., ფალიაშვილი ა., ფაფიაშვილი შ., ცინცაძე დ., ჭოდოშვილი რ., 1995 კრიმინალისტიკა ტომი 3. გამომცემლობა „ნეკერი“, გვ 9.

8 ორლოვი ი. ექსპერტ-კრიმინალისტის სახელმძღვანელო, 2007. შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემია, თბილისი, ორლოვი ი. კ. უკაზ. სონ. ს. 124, გვ 3.

დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლას და მართლმსაჯულების სამართლიანად აღსრულებას.

მაგალითად, სისხლის სამართლის პროცესის მიზნებ და ამოცანებია, დაადგინოს დანაშაულის გამოძიების, სისხლისსამართლებრივი დევნისა და მართლმსაჯულების განხორციელების წესები, ასევე მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ფაქტობრივი გარემოებები და მისი ჩამდენი პირი, არ დაუშვას უდანაშაულო პირის დასჯა, დაიცვას სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეთა უფლებები და თავისუფლებები, დაამკვიდროს საზოგადოებაში კანონის, ჰუმანიზმისა და სამართლიანობის იდეების პატივისცემა.

კრიმინალისტიკის მიზნები და ამოცანებია, შეისწავლოს სხვადასხვა მტკიცებულების ეფექტური აღმოჩენის, ფიქსირების და გამოკვლევის ხერხები, შეიმუშაოს ისეთი ტექნიკური და ტექტიკური ხერხები, რომლებიც ხელს შეუწყობს დანაშაულის გამოვლენას და თავიდან აცილებას.

„კრიმინალისტიკა“ ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს დანაშაულს, ე.ი მეცნიერებას, რომელიც მონოდებულია დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლისაკენ. დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლას ემსახურება არა მარტო კრიმინალისტიკა, არამედ სხვა მეცნიერებებიც, ამიტომ იურიდიულ ლიტერატურაში ტერმინი „კრიმინალისტიკა“ იხმარება ორი – ფართო და ვიწრო გაგებით: ფართო გაგებით კრიმინალისტიკა მოიცავს დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლისაკენ მონოდებულ ყველა მეცნიერებას: სისხლის სამართალს, სისხლის სამართლის პროცესს, კრიმინოლოგიას, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობას და ა.შ. კრიმინალისტიკა ვიწრო გაგებით წარმოადგენს მტკიცებულებათა ეფექტური აღმოჩენის, ფიქსირებისა და გამოკვლევის საშუალებას.

„კრიმინალისტიკა არის სპეციალური იურიდიული მეცნიერება, რომელიც საპროცესო ნორმების საფუძველზე, სწავლობს კვალთა და სხვა მტკიცებულებათა ეფექტური აღმოჩენის, ფიქსირების, გამოკვლევისა და გამოყენების კანონზომიერებებს, აგრეთვე ტექნიკურ საშუალებებს, ტექტიკურ ხერხებსა და ცალკეული დანაშაულის გამოძიების მეთოდებს, დანაშაულის ორგანიზებულად, მიზანშეწონილად გახსნის, მისი აცილებისა და საქმეზე ჭეშმარიტების

დადგენის მიზნით“.⁹ ხოლო ექსპერტიზის მიზანები და ამოცანები მკვეთრად განსხვავებულია და განეკუთვნება კვლევის აბსოლუტურად განსხვავებულ სფეროს.

ექსპერტიზის მიზანსა და ამოცანებს არ წარმოადგენს არც სამართლებრივი საკითხის გადაწყვეტა, არც საგამოძიებო და საპროცესო მოქმედებების ჩატარება და არც დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა. ამის დამადასტურებელია ორლოვის ცნობილი სიტყვები: „სამართლებრივი სფეროსთვის მიკუთვნებული საკითხების გადაწყვეტა არა ექსპერტის, არამედ გამოძიებლის, პროკურორის, მოსამართლის კომპეტენციაა“.¹⁰

„ლიტერატურაში არაერთხელ აღინიშნა, რომ ექსპერტიზით, დაუშვებელია, გადაწყდეს ისეთი იურიდიული საკითხები, როგორებიცაა: განზრახვა, გაუფრთხილებლობა, და სხვა; აგრეთვე, საექსპერტო დასკვნით არ შეიძლება დადგინდეს „დაზარალებულის სახის წარუხოცელი სიმახინჯე“, თვითმკვლელობა“, უბედური შემთხვევა“, „შეუძლია თუ არა პირს აგოს პასუხი თავის ქმედებაზე. ...ეს საკითხები უნდა დაადგინოს გამოძიებელმა და სასამართლომ“,¹¹ იგივე მოტივზეა დაფუძნებული მოქმედი, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 51-ე მუხლის მე-3 ნაწილი: „დაუშვებელია მოწმის სანდოობის შესახებ ექსპერტიზის ჩატარება“¹² და 1998 წლის საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის, 96-ე მუხლის, მე-4 ნაწილი: „სამართლებრივ საკითხთა გადასაწყვეტად ექსპერტიზა არ ტარდება.“¹³

ექსპერტიზის მიზნებსა და ამოცანებს კი წარმოადგენს შემდეგი: კვლევის საგანზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენა; ტექნიკური საშუალებების, მეთოდების და მეთოდიკების

9 ორლოვი ი.ექსპერტ-კრიმინალისტის სახელმძღვანელო, 2007. შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემია, თბილისი, ორლოვი ი. კ. უკაზ. სონ. ს. 124, გვ 3.

10 Орлов Ю. 2000. Основы теории доказательств в уголовном процессе. М., С. 124.

11 Строгович М. 1968. курс советская уголовно процессу. Том I, Москва, с. 450.

12 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. საქართველოს პარლამენტის უწყებანი. 2009 წ.

13 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. საქართველოს პარლამენტის უწყებანი. 1998 წ.

შექმნა, რომლებიც დაეხმარება მას მიზნის მიღწევაში.

განსხვავებების დადასტურებით მივდივართ ლოგიკურ დასკვნამდე, რომ საგნები, რომელთაც დღემდე აერთმნიშვნელიანებენ, სინამდვილეში ერთმანეთისგან დამოუკიდებელი და განსხვავებული საგნებია, ხოლო ჩვენი მსჯელობა ნათლად ადასტურებს საექსპერტო მეცნიერების დამოუკიდებლობას.

ამიტომაც, სამართალწარმოებაში ძალზე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ექსპერტიზას, მაგრამ არა როგორც სისხლის სამართლის საპროცესო ან საგამოძიებო მოქმედებას, არც როგორც გამოძიების დამხმარე დარგს და არა იმ მიზნით, რომ გამოძიება დააყენოს სწორ კვალზე, არამედ იმ მიზნით, რომ გამოსაკვლევ ობიექტზე და ექსპერტის წინაშე დასმულ საკითხზე დაადგინოს ობიექტური ჭეშმარიტება. ის, თუ როგორ გამოიყენებს გადანყვეტილ საკითხს გამოძიება და სასამართლო, სცილდება ექსპერტიზის კომპეტენციის ფარგლებს.

ექსპერტიზისთვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია ის, რომ ექსპერტიზა ტარდება მხოლოდ და მხოლოდ მეცნიერულად დადგენილი და დამტკიცებული მეთოდებით. ყოვლად დაუშვებელია, ექსპერტიზა დასკვნა შეადგინოს მეცნიერული დასაბუთების გარეშე, თავისი ლოგიკური მსჯელობის, მონმის ჩვენების, თავისი პრაქტიკული გამოცდილებისა თუ სხვა გარემოების შედეგად გამოტანილი აზრის მიხედვით.

ექსპერტის დასკვნა, როგორც მტკიცებულების დამოუკიდებელი წყარო

ექსპერტის დასკვნას, როგორც დამოუკიდებელ მტკიცებულებას, ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს მართლსაჯულების განხორციელების პროცესში. პრაქტიკაში ხშირია კამათი იმის შესახებ, თუ რატომ უნდა მივიჩნიოთ ექსპერტის დასკვნა დამოუკიდებელ მტკიცებულებად.

„მტკიცებულება ერთადერთი საშუალებაა, რომლითაც წარსულში მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტის აღდგენა და საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენაა შესაძლებელი. მტკიცებულება ეს არის ინფორმაცია, რომელიც ადასტურებს ან უარყოფს რაიმე ფაქტს ან მოვ-

ლენას. თუ არ არსებობს პირის დამნაშავეობის დამადასტურებელი ინფორმაცია, მისი მსჯავრდება შეუძლებელია. ამასთანავე, როგორც აღვნიშნეთ, მტკიცებულება წარსულში მომხდარ მოვლენასთან დაკავშირებული ერთადერთი რგოლია. ამიტომ სისხლის სამართლის საქმის ბედი მტკიცებულებათა ერთობლიობაზეა დამოკიდებული. ინფორმაცია, რომელიც სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების სტატუსით სარგებლობს, მნიშვნელოვან სამართლებრივ შედეგებს წარმოშობს. მაგალითად, საქმეზე შეკრებილ მტკიცებულებათა საფუძველზე ხდება პირის დამნაშავედ ცნობა, მისთვის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება, დაზარალებულისთვის მატერიალური, ქონებრივი თუ მორალური ზიანის ანაზღაურება და ასე შემდეგ. სწორედ ამ მტკიცებულებათა ერთ-ერთ დამოუკიდებელ წყაროს წარმოადგენს ექსპერტის დასკვნა.“¹⁴

„იმისათვის, რომ ინფორმაციამ იურიდიული ძალა შეიძინოს, მისი სისხლის სამართლის საქმეზე გამოყენება შესაძლებელი გახდეს და ამას გარკვეული სამართლებრივი შედეგები მოჰყვება, ეს ინფორმაცია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მოთხოვნათა მკაცრი დაცვით უნდა იყოს მოპოვებული. დასაშვებობა მტკიცებულების სწორედ ისეთი თვისებაა, რომელიც ახასიათებს ინფორმაციის წყაროს, მისი მიღებისა და ფიქსაციის ხერხების კანონიერება“,¹⁵ მაშასადამე, თუ ინფორმაცია არ შეესაბამება კანონის მოთხოვნებს, ის სისხლის სამართლის საქმიდან გამოირიცხება.

ექსპერტის დასკვნა, როგორც მტკიცებულება, პირდაპირ და ხაზგასმით არ არის აღნიშნული მოქმედ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში, როგორც ეს იყო 1998 წლის 28 აპრილს მიღებულ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 120-ე მუხლში: „ექსპერტის დასკვნას მტკიცებულების მნიშვნელობა აქვს“.

ექსპერტის დასკვნა არამართო თვითონ წარმოადგენს მტკიცებულებას, არამედ ექსპერტის დასკვნით სხვა მტკიცებულებათა იურიდიული ძალაც შეიძლება განისაზღვროს.

განვიხილოთ სისხლის სამართლის საქმის

14 ჩხეიძე ი., 2010. მტკიცებულებათა დასაშვებობის პრობლემა სისხლის სამართლის პროცესში. გამოცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 8.

15 იქვე, გვ.11.

მაგალითი: არსებობს მტკიცებულებები, რომლებიც თავისი შინაარსით წარმოადგენს მტკიცებულებას, ანუ იძლევა გარკვეულ ინფორმაციას მომხდარი დანაშაულის შესახებ, თუმცა დასაშვებ მტკიცებულებად მათი ცნობა არ მოხდება დამატებითი გამოკვლევის (ექსპერტიზის) გარეშე. სწორედ ეს გამოკვლევა ანიჭებს მას იურიდიულ ძალას, რათა მიჩნეულ იქნას დასაშვებ (სრულფასოვან) მტკიცებულებად. მეტი სიცხადისთვის, განვიხილოთ მაგალითი: ყაჩაღობის ფაქტზე ამოღებულია ცეცხლსასროლი იარაღი. აღნიშნული იარაღი უდავოდ წარმოადგენს მტკიცებულებას, მაგრამ დამატებითი გამოკვლევის შედეგმა (ექსპერტის დასკვნამ) შეიძლება სრულიად შეცვალოს დანაშაულის კვალიფიკაცია (უნდა დადგინდეს: წარმოადგენს თუ არა იგი ცეცხლსასროლ იარაღს და ვარგისია თუ არა აღნიშნული ცეცხლსასროლი იარაღი გამოყენებისთვის).

მსგავსი შემთხვევაა, როდესაც უნდა დადგინდეს: საკვლევი ობიექტის ხარისხთან და დაგენილ ნორმებთან შესაბამისობა. ამ შემთხვევაში მტკიცებულებითი ძალა წარმოადგენს ნივთიერ მტკიცებულებებს აქვს მხოლოდ ექსპერტის დასკვნის შედეგის შემდეგ, როდესაც დადგინდება, შეესაბამება თუ არა საკვლევი ობიექტი დადგენილ ნორმებს ან სტანდარტებს.

გარდა ამისა, არის საკითხები, როდესაც უნდა განვსაზღვროთ ქონების ღირებულება, მაგალითად: „ქონებაზე ყადაღის დადების“ დროს. ასეთ შემთხვევებში ექსპერტიზის წინაშე წარმოადგენილი საკვლევი ობიექტი არ წარმოადგენს ნივთიერ მტკიცებულებას, მაგრამ მისი გამოკვლევის შედეგად, ექსპერტის მიერ გაცემული დასკვნა, რომელშიც განსაზღვრულია ქონების საშუალო საბაზრო ღირებულება, წარმოადგენს მტკიცებულებას, რის საფუძველზეც შემდგომ ხდება ამ ქონებაზე კანონით გათვალისწინებული ზომების მიღება.

როგორც ზემოთ მოყვანილი მსჯელობიდან და მაგალითებიდან ჩანს, ექსპერტის დასკვნა წარმოადგენს დამოუკიდებელ მტკიცებულებას, რადგან თუ ექსპერტის დასკვნას მტკიცებულებად არ მივიჩნევთ, შეუძლებელი იქნება ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენა და მართლმსაჯულების სწორად განხორციელება.

ექსპერტის დასკვნის მნიშვნელობიდან და

ფუნქციიდან გამომდინარე, პრაქტიკა მოითხოვს ექსპერტიზასთან დაკავშირებული საკითხების საკანონმდებლო ჩარჩოებში მოქცევას. ექსპერტიზასთან დაკავშირებული საკითხები დღესდღეობით დაურეგულირებელია, არ არსებობს სპეციალური კანონი ან/და იურიდიული ნორმა, რომელიც განსაზღვრავს, თუ რა არის საექსპერტო დაწესებულება, რა ფუნქციები და მოვალეობები ეკისრება მას, რა საქმიანობას უნდა ეწეოდეს, რა იურიდიულ სტატუსს უნდა ატარებდეს და ა.შ. ასევე არ რეგულირდება ის მეთოდები/მეთოდები, რომელთა მეშვეობითაც ხდება ექსპერტიზის ჩატარება. ზუსტად არ არის ჩამოყალიბებული ექსპერტის დეფინიცია, რაც ასევე დიდ პრობლემას წარმოადგენს, რადგან სხვადასხვა იურიდიული ნორმა იძლევა ექსპერტის სხვადასხვაგვარ განმარტებას და ა.შ. ასევე პრობლემურია ექსპერტის ლიცენზირებისა და საექსპერტო განათლების მიღების საკითხები, რაც მართლმსაჯულების დიდ პრობლემას წარმოადგენს.

ზემოთ აღნიშნულ საკითხებზე საკანონმდებლო ჩარჩოების არარსებობა მართლმსაჯულებაში წარმოშობს შემდეგ პრობლემებს: ნებისმიერ პირს, რომელსაც გაუჩნდება საექსპერტო დაწესებულების დაარსების ან ექსპერტად მუშაობის სურვილი, სრული და კანონიერი უფლება აქვს, განახორციელოს აღნიშნული საქმიანობა, რადგან არ არის კანონით დადგენილი საკვალიფიკაციო თუ სალიცენზიო პირობები, როგორც ექსპერტისათვის, ასევე საექსპერტო დაწესებულებისათვის. ამით, საბოლოო ჯამში, კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება ექსპერტის კვალიფიციურობა და დასკვნის ობიექტურობა.

აქედან გამომდინარე, არსებულ პრაქტიკაში სასამართლო და სახელმწიფო ორგანოებს ეძლევათ საშუალება, უპირატესობა მიანიჭონ იმ საექსპერტო დასკვნას, რომელიც მათთვის უფრო მისაღებია. ეს პრობლემა განსაკუთრებით იკვეთება სისხლის სამართლის საქმის წარმოებისას. თუ აღნიშნული საკითხები არ იქნება მონესრიგებული, მაშინ შეუძლებელი ხდება სამართლიანი და ობიექტური განაჩენის გამოტანა და, შესაბამისად, სამართლიანი სასამართლოს არსებობა.

მოგეხსენებათ, მხარეთა თანასწორობის და შეჯიბრებითობის პრინციპი მოითხოვს მხარეთა

ბუნებრივი რესურსების მართვაში, გარემოსდაცვითი პოლიტიკის განხორციელებაში, ადგილობრივი თანამშრომლობის განხორციელებაში და სხვა სახის მდგომარეობაში ჩაყენებას. აღნიშნული პრაქტიკა და საკანონმდებლო ნორმები კი სახელმწიფო ორგანოებს (მხარეს) უპირატეს მდგომარეობაში აყენებს, რადგან სახელმწიფო ორგანოებს აქვთ უამრავი ბერკეტი. მაგ: სახელმწიფო ორგანოებს აქვთ საშუალება თავად შექმნან ისეთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი, ექსპერტის დასკვნა, რომელსაც სასამართლოში მტკიცებულებად გამოიყენებს მეორე მხარის წინააღმდეგ, რითაც ირღვევა მხარეთა თანასწორობის პრინციპი და ადამიანის უფლებები, ასევე კნინდება ექსპერტიზის ძირითადი პრინციპები: დამოუკიდებლობა, მიუკერძოებლობა და ობიექტურობა.

პრობლემიდან გამომდინარე, ჩვენი რეკომენდაციით, მხარე არ უნდა იყოს უფლებამოსილი,

თავად ჩაატაროს ექსპერტიზა. ექსპერტიზის წარმოების უფლება უნდა მიენიჭოს მხოლოდ დამოუკიდებელ სტრუქტურას, რომელიც არ იქნება საექსპერტო დასკვნის შედეგით დაინტერესებული. ეს ექსპერტიზის ფუნდამენტური და ძირითადი პრინციპების საფუძველია.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, აუცილებელია, დაიწყოს საექსპერტო სისტემის რეფორმირება, საჭიროა, შეიქმნას სპეციალური კანონი ექსპერტიზის შესახებ, რომელიც დაარეგულირებს და საკანონმდებლო ჩარჩოებში მოაქცევს ექსპერტიზასთან დაკავშირებულ ესოდენ მნიშვნელოვან საკითხებს, რაც პირდაპირ კავშირშია და მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სამართლიანი სასამართლოსა და სამართლიანობის დამკვიდრებაში.

EXPERTISE AND PROBLEMS OF JUSTICE

Guram Rostiashvili

*Executive Director and Board Member of Georgian Forensic Academy,
Associate Professor in Forensic Sciences of Grigol Robakidze University*

Gia Dekanozishvili

*Board Member of Georgian Forensic Academy,
Professor in Criminalistics of Grigol Robakidze University*

REZUME

Key words:

FORENSIC, CONCLUSION, EVIDENCE

The work "Expertise and Problems of Justice" discusses the major problems related to expertise. The considerations that contradict or agree the legal norms and scientific theories existing up today are well-reasoned. It should be stated that a lot of works have been dedicated to the issues related to expertise; though, a number of issues should be studied and improved.

The consideration about the significance of expertise in the criminal law procedure is unambiguously stated in the work and is determined its place. The idea that expertise does not belong to the sphere of

studying criminal law procedure is developed in the work, though it is very important for legal proceeding.

It is determined in the work that expertise is an independent field of research which has its own subject of research, goals and objectives.

The goal and objectives of expertise are not solution of legal issues, carrying out investigatory and procedural activities and fight against crime. This is what distinguished it from other fields of juridical sciences. That is why- an expert's conclusion is a source of independent evidences.

Notes:

1. Civil Encyclopedic Dictionary. (<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=1775>). (GEO)
2. Jaoshvili V. 1999. Forensics in Legal Proceedings. Meridian Publishers, Tbilisi, pp. 9,10. (GEO)
3. Kharazishvili B., Evidence Law, p. 267. (GEO)
4. Criminal Procedure Code of Georgia. Messenger of the Parliament of Georgia. 1998. (GEO)
5. Chkheidze I., 2010. Evidence Admissibility Problems, In a Criminal Procedure Code. Tbilisi, pp 105-106. (GEO)
6. Papiashvili SH, 2001. Criminalistics, Crime Investigation Tactics. Tbilisi University Publishing House, Tbilisi, p.111. (GEO)

- ბუნებრივი სამართალი, მისი დანერგვა საქართველოში
7. Gakhokidze J., Gogshelidze R, Simonishvili V. , Paliashvili A., S. Papiashvili, D. Tsintsadze, R. Choghoshvili. 1995. Criminalistics, volume I., Neker Publishers, page 12. (GEO)
  8. Ibid, p. 9. (GEO)
  9. Handbook for Forensic Experts, Academy of the Ministry of Internal Affairs, Tbilisi 2007. Orloff Y. K. Ukaz. Soch. S. 124 p. 3. (GEO)
  10. Handbook for Forensic Experts, Academy of the Ministry of Internal Affairs, Tbilisi 2007. Orloff Y. K. Ukaz. Soch. S. 124, p. 3. (GEO)
  11. Orloff Y., Basics of Evidence Theory in Criminal Proceedings. 2000. M., p.124. (RUS)
  12. Strogolovich M., 1968. Course on Soviet Criminal Proceedings. Volume 1, Moscow, p. 450. (RUS)
  13. Criminal Procedure Code of Georgia. Messenger of the Parliament of Georgia. 2009. (GEO)
  14. Criminal Procedure Code of Georgia. Messenger of the Parliament of Georgia. 1998. (GEO)
  15. Chkheidze I., 2010. Evidence Admissibility Problems, In a Criminal Procedure Code, Tbilisi, P. 8. (GEO)
  16. Ibid. p 11. (GEO)